

Tussen Kunst & Kist

Kunst op begraafplaatsen

Tussen Kunst & Kist is het thema van de Week van de Begraafplaats 2018. Tijdens de Week zetten begraafplaatsen in Nederland hun poorten open en organiseren rondleidingen, muziekkuitvoeringen, poëzievoordrachten en tal van andere activiteiten die een link hebben met kunst. U bent tijdens de Week van harte welkom op een van de deelnemende begraafplaatsen.

Tussen Kunst & Kist is een speelse knipoog naar het populaire televisieprogramma waar kijkers kunstvoorwerpen door deskundigen laten taxeren. Je kunt je immers afvragen hoe het gesteld is met kunst en kitsch op begraafplaatsen. Wanneer is er sprake van kunst? Is kitsch toegestaan? Hebben er altijd gedenktekens op graven gestaan?

Zonder gedenktekens

Graven zonder gedenkteken komen vaker voor dan menigeen denkt. Aan het begin van de christelijke jaartelling werden de doden in en rond kerken begraven zonder enige grafaanduiding. De armen op de kerkhoven hadden lange tijd überhaupt geen geld voor een gedenkteken. Ook op de begraafplaatsen die vanaf 1827 vanwege de hygiëne buiten de bebouwde kom werden aangelegd, bleven de goedkoopste klassen ongemarkeerd. Pas na de Tweede Wereldoorlog beschikte de Nederlander over voldoende geld om op graven gedenksteden te plaatsen. Ook vandaag de dag kiest een groep mensen bewust voor een graf zonder permanent gedenkteken. Op de populaire natuurbegraafplaatsen zijn alleen houten schijven met inscripties toegestaan die na verloop van tijd opgaan in de natuur. Deze mensen kiezen voor een eeuwigdurend graf in de natuur zodat nabestaanden geen zorgen hebben over grafonderhoud.

Ontwerp Iris van der Werff

Versierd met symbolen

Niettemin was het markeren van graven lang toonaangevend. De gegoede burgerij liet na verloop van tijd op hun rustplaatsen in kerken zerken en grafbeelden plaatsen. Nadat in 1827 het begraven in en rond de kerken was verboden, verzezen op de begraafplaatsen buiten de bebouwde kom gedenktekens op de graven in de eerste en tweede klasse. De hardstenen zerken en rechtopstaande stenen werden vaak versierd met funeraire symboliek als omgekeerde toortsen, de staartbijtende slang en de gevleugelde zandloper. Vooral in Noord-Nederland vind je hiervan fraaie voorbeelden. In het zuiden van ons land staat op de begraafplaats Nabij Kapel in 't Zand in Roermond het romantische e 'Graf met de handjes' Het monument is de kunstzinnige uitbeelding van huwelijkse trouw die godsdienstige verdeeldheid overwint.

week van de
BEGRAAFPLAATS
26 mei - 3 juni 2018

Eenvormigheid

Rond de vorige eeuwwisseling konden ook de minder gegoeden zich een gedenkteken veroorloven. Voor de vormgeving van grafbedekkingen bestonden niet of nauwelijks regels. De derde en vierde klasse raakten dan ook bezaaid met hardstenen stèles. Graven werden met kettingen afgeperkt, graftrommels, foto's en snuisterijen kregen een plek op de laatste rustplaats.

Beheerders en tuinarchitecten ergerden zich aan de in hun ogen ordeloze kitsch. Volgens hen werd het aanzien van de begraafplaats opgeofferd aan de wansmaak van steenhouwers en grafbezitters.

Daarom stelden eigenaren van begraafplaatsen vanaf de jaren dertig van de vorige eeuw regels op voor grafbedekkingen. Met hun rijen gedenktekens van gepolijst graniet ogen begraafplaatsen uit de eerste decennia na de Tweede Wereldoorlog dan ook even sober als eenvormig.

Weg met de regelzucht

In de jaren tachtig ontstond verzet tegen deze regelzucht. Nabestaanden moesten, al dan niet in overleg met een kunstenaar, zelf vorm kunnen geven aan het gedenkteken. Sindsdien staat de persoonlijke band met het grafteken voorop. De vraag of een gedenkteken kunst of kitsch is, verdween naar de achtergrond.

Begraafplaatsen en hun gedenktekens trekken ook buiten de Week van de Begraafplaats belangstelling. Bezoekers met belangstelling voor (lokale) geschiedenis, flora en fauna, en gedenktekens waaronder graftrommels en symboliek wandelen graag over begraafplaatsen. Een begraafplaats is bovenal een plek waar nog steeds wordt begraven en nabestaanden hun dierbaren herdenken. Aangezien individueel grafbezoek afneemt, organiseren begraafplaatsbeheerders evenementen. Een kunstmanifestatie als 'Op Hoogte Gedacht' in Groningen trekt veel publiek. De bekendste herdenkingsbijeenkomst zijn de Lichtjesavonden die begraafplaatsen tijdens de donkere dagen in het jaar organiseren. Op deze avonden kunnen familie en vrienden een kaarsje branden voor een dierbare overledene.

Wat is nu grafkunst en wat is grafkitsch? Over smaak valt niet te twisten. Vanuit cultuurhistorisch gezichtspunt doet kleine kunst bovendien niet onder voor grote kunst. Kom tijdens de Week van de Begraafplaats kijken op een begraafplaats en bewonder de kunst, met een grote en een kleine k.

Week van de Begraafplaats-Krant

Dit artikel is gebaseerd op een artikel uit de Week van de Begraafplaats-Krant. In deze krant, die speciaal ter gelegenheid van de Week van de Begraafplaats 2018 verschijnt, kunt u meer lezen over kunst op begraafplaatsen. De krant is gratis af te halen op een van de deelnemende begraafplaatsen. U kunt de krant ook digitaal lezen op www.weekvandebegraafplaats.nl of stuur een mail naar lob@begraafplaats.nl ovv Krant 2018. U krijgt de krant dan bezorgd in uw digitale brievenbus.

Bartho Hendriksen

consulent Landelijk Organisatie van
Begraafplaatsen (www.begraafplaats.nl)

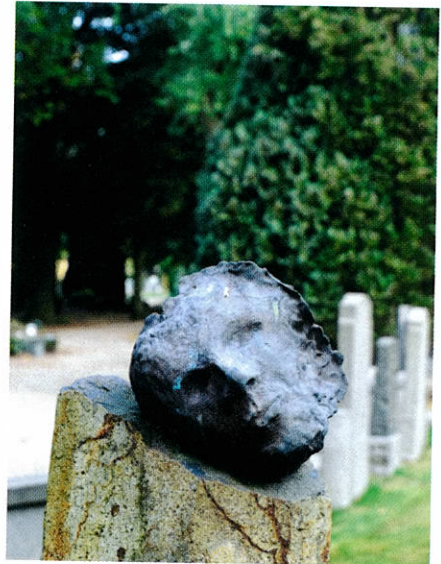

Foto Bert Plerik

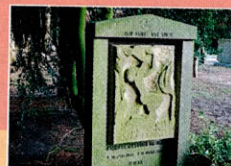
*Kunst op begraafplaats Rustoord
in Nijmegen.*

TUSSEN KUNST & KIST

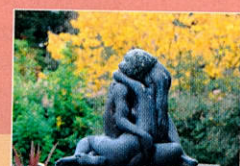
Kijk voor alle activiteiten (van 26 mei tot 3 juni) op de begraafplaats bij u in de buurt:
www.weekvandebegraafplaats.nl

Begraafplaats Rustoord, Nijmegen

Begraafplaats Onder de Bomen, Renkum

Begraafplaats 't Groenedael, Almelo

Gedenkpark Leijzenakkers, Oosterhout

Begraafplaats Zijpoort, Leiden

Kerkhof, Wittewierum

Begraafplaats Essenhof, Dordrecht

Begraafplaats Westduin, Den Haag

Begraafpark Heilig Land Stichting,
Heilig Landstichting

Ga voor het volledig overzicht naar www.weekvandebegraafplaats.nl

Een initiatief van de Landelijke Organisatie van Begraafplaatsen (LOB), Branche Vereniging Ondernemers Begraafplaatsbeheer (BVOB) en stichting Terebinth.